

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI XALQARO BAHOLASH
DASTURI TIZIMIGA TAYYORLASH**

Sobirova Mohira Komilovna

Xorazm viloyati Urganch shahar

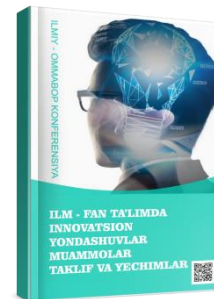
14-son maktabning boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada xalqaro baholash tizimini boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan va bularni amalda qo'llashga oid xossalarga to'xtalib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *O'qish savodxonligi, ilm-fan yutuqlari, ilg'or texnologiyalardan foydalanish, dars, metod, amaliy o'qitish, PIRLS.*

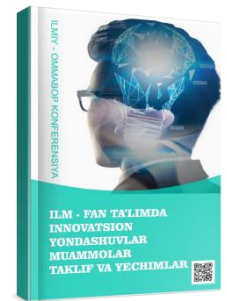
Ta'lim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiatsiyasidek (IEA-International Association for the Evaluation of Educational Achievement) nufuzli tashkilot bilan hamkorlik aloqalarining yo'lga qo'yilishini misol sifatida keltirish mumkin. IEA(Talim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiatsiyasi) tashkiloti tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlarning aksariyati o'quvchilarning akademik faoliyatini bir yoki bir nechta fanlardan yoki fanlararo uyg'unlik asosida baholashni o'z ichiga oladi, bu esa dunyo bo'yicha umumiy va har bir mamlakat kesimida ta'lim jarayonlarini chuqur tahlil qilishga yordam beradi. O'quvchilarning erishgan yutuqlarini o'rganishda barcha o'quvchilardan emas, balki ushbu qatlamning vakillari sifatida tanlab olingan o'quvchilardan obyektiv testlarni o'tkazish orqali baholanadi. Shuningdek, maktab direktorlari,

ILM – FAN TA’LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR, TAKLIF VA YECHIMLAR

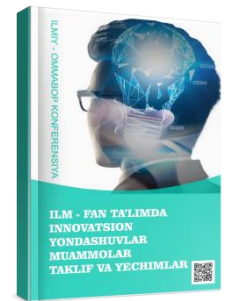

o'qituvchilar, o'quvchilar, hattoki ota-onalardan so'rovnomalar o'tkazilib, maktabdagi ta'lim sifatiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar, jumladan, maktab resurslari, o'quvchilarning ta'lim olishga oid qarashlari, o'qitish usullari hamda uy sharoitida o'quvchilarning bilim olishi qanchalik darajada qo'llab-quvvatlanayotganligiga doir qimmatli ma'lumotlar to'planadi. Ushbu tadqiqotlar yuqori texnik va ilmiy talablar asosida o'tkaziladi. Shuningdek, o'rganilayotgan holatlarning xususiyatidan kelib chiqib, amaliy tadqiqotlar bilan birga kuzatuv kabi samarali usullardan ham foydalaniladi.

Ushbu dasturning ko'p yillar davomida muvaffaqiyatli faoliyat olib borayotganiga 2021-yilda 20 yil to'ladi. Progress in International Reading and Literacy Study (PIRLS) – boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarining matnni o'qish va tushunish darajasini baholash uchun; Boshqacha qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qib tushunish ko'nikmalarini qay darajada rivojlanganligi haqidagi ma'lumotlarni xalqaro miqyosda taqqoslash imkonini beradigan, o'qish va o'qitishni yaxshilash uchun ta'lim sohasidagi davlat siyosatiga oid ma'lumotlarni taqdim etadigan yirik xalqaro baholash dasturidir. Shuningdek, PIRLS, yosh o'quvchilar tomonidan maktabda va maktabdan tashqarida ta'lim olishning katta qismini tashkil etuvchi, ya'ni badiiy tajriba orttirish, ma'lumot olish va undan foydalanish ko'nikmalarini baholash kabi ikkita keng qamrovli maqsadlarni ifodalaydi. Yana shuni aytish mumkinki, ushbu dastur zamon bilan hamnafas qadam tashlaydi hamda o'zining baholash mezonlarini zamonaviy talablarga muvofiq ravishda takomillashtirib boradi. Bunga misol sifatida, 2021-yilda o'tkaziladigan tadqiqotda o'quvchilarga birinchi marta raqamli formatdagi topshiriqlarni taqdim etishni rejalashtirganini aytish o'rinlidir. Raqamli formatga o'tish bilan birga, internet muhitida boshqariladigan ePIRLS onlayn o'qishni kompyuterda baholash kabi o'zgarishlar ham ko'zda tutilgan. O'zbekiston

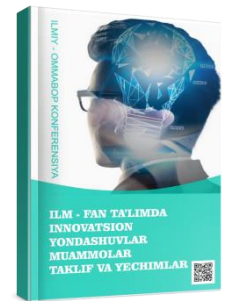

Respublikasi VM ning 2018-yil 8-dekabrdagi “Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish choratadbirlari to’g’risida” gi 997-sonli qarori bilan O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta’lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi qoshida “Ta’lim sifatini baholash bo’yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish Milliy markazi” tashkil etildi. [2]. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi «O’zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to’g’risida»gi PF-5712-son Farmonida 2030-yilga kelib PISA xalqaro dasturi reytingida jahonning birinchi 30 ta ilg’or mamlakatlari qatoriga kirishiga erishish hamda xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish asosida o’quvchilarning o’qish, matematika va tabiiy yo’nalishdagi fanlardan savodxonlik darajasini baholashga yo’naltirilgan ta’lim sifatini baholashning milliy tizimini yaratish vazifalari belgilangan. PIRLSda rossiyalik boshlang’ich sinf o’quvchilarining yuksak yutuqlarga erishishlariga ta’sir ko’rsatuvchi omillar. Jamiyatda, o’qituvchilar, ota-onalar va o’quvchilar orasida o’qish savodxonligi bilan shug’ullanishning qadr-qimmatini tan olinishi, maktabda va oilalarda o’qishga bo’lgan yuqori motivatsiya, maktabgacha tayyorgarlikning yaxshi darajasi, otaonalarning o’qishni o’rganishga tayyorgarlik ko’rishdagi ishtiroki, umumiy boshlang’ich ta’limning Federal davlat asosiy standartlarida (ФГОС НОО) belgilab qo’yilgan ta’lim jarayonidagi prinsipial o’zgarishlar: “badiiy o’qish” va metapredmet natijalari bo’yicha umumiy ta’limni tashkil etish va natijalarga erishish, boshlang’ich ta’limning sifatli dasturlari, darsliklar, o’qishni o’rgatishning chuqur o’ylangan metodikasi, o’qishda qiyinchiliklarga duch kelayotgan o’quvchilar bilan muvaffaqiyatli ishlash kabi omillar PIRLSda boshlang’ich sinf o’quvchilarining yuksak yutuqlarga erishishlariga ta’sir ko’rsatuvchi omillar sifatida o’rganilgan.

Respublikamizning xalqaro tadqiqotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi "Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi" xodimlari tomonidan ishlab chiqilgan metodik qo'llanmada PIRLS tadqiqoti, uning o'ziga xos xususiyatlari, nazorat-sinov materiallarining ishlab chiqilishi haqida umumiy ma'lumotlar berilgan. Shu bilan birga, PIRLS tadqiqotining topshiriqlaridan, ya'ni matnlar va savollaridan bir nechta namunalar hamda ularning baholash mezonlari keltirilgan. Shuningdek 4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha o'tkaziladigan PIRLS xalqaro tadqiqotiga tayyorgarlik ko'rish uchun PIRLSda berilgan matnlarning har biriga alohida mashq daftarlari ishlab chiqilgan. Mazkur ish daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish, o'qiganlarini tahlil qilish, talqin qilish hamda to'g'ri xulosa chiqara olish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qo'shimcha didaktik material hisoblanadi. Ushbu daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress In International Reading And Literacy Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish kompetentsiyalarini shakllantirishda o'qituvchi quyidagi zamonaviy texnologiyalarni egallagan bo'lishi muhim: muammoli o'qitish: gipotezalarni, muammoni qo'ya olish, bilish vazifasini anglash; loyihali o'qitish: maqsadlarni amalga oshirish uchun predmet bilimlaridan foydalana olish, axborotni topish, qayta ishlash va ifodalash, tadqiqot natijalarini rasmiylashtirish va uni ifodalash, muhim axborotni chiqarish, uni o'quv materiallaridan mustaqil topish; o'yin faoliyati; ishchanlik va tashkili-fikriy o'yinlar – bilish vazifalarini anglash, vazifalarni yechishning har xil metodlariga orientirovka qilish; ijodiy o'yin: tahlil qilish, sintez, solishtirish, klassifikatsiyalash operatsiyalari o'quv vazifalarini yechish uchun amalga oshirish; ixtirochilik vazifalarini yechish nazariyasi; tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi;

guruhli texnologiyalar – guruhlarda ishlash; global axborot muhitida o'qitish texnologiyasi. O'quvchilarning o'quv-bilish kompetentsiyasini shakllantirishda mahalliy va xorijiy ilg'or tajribalarni o'rgangan holda eng maqbul metod va texnologiyalardan foydalanish, metodik ta'minotni takomillashtirib borish, mashg'ulotlar jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali bilim berish sifatini, o'quvchilarda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishni ta'minlash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to’g’risida” 2018-yil 8-dekabrdagi 997-sonli qarori.
2. “ PIRLS 2021 xalqaro solishtirma tadqiqoti doirasida o’qish savodxonligini shakllantirishning o’ziga xos xususiyatlari” nomli taqdimot. Kuznetsova Marina Ivanovna, Rossiya ta’lim akademiyasi Ta’limni rivojlantirish strategiyalari instituti Boshlang’ich ta’lim markazi yetakchi ilmiy xodimi. e-mail: centeroko@mail.ru Veb-sayt www.centeroko.ru.